

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки та менеджменту
Кафедра економіки, підприємництва та туризму

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

УДК 338.432:631.146.6

ДАНИЛЬЧУК ОЛЬГА СЕРГІЇВНА

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Підвищення ефективності використання основного капіталу ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ», м. Коростень

Спеціальність 051 “Економіка”

Подається на здобуття освітнього ступеня “Бакалавр”

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень,
використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на
відповідне джерело.

_____ Ольга ДАНИЛЬЧУК

Керівник роботи:
к.е.н., доцент Грабчук Інна Францівна

м. Житомир –2025

Висновок кафедри економіки, підприємництва та туризму
за результатами попереднього захисту кваліфікаційної роботи

Протокол засідання кафедри економіки, підприємництва та туризму
№ ___ від “ ___ ” _____ 2025 р.

Завідувач кафедри економіки,
підприємництва та туризму,

д. е. н., професор _____
“ ___ ” _____ 2025 р.

Наталія ВАЛІНКЕВИЧ

Гарант ОПІ “Економіка”

Першого (бакалаврського) рівня,

к. е. н., доцент _____
“ ___ ” _____ 2025 р.

Інна ГРАБЧУК

Результат захисту кваліфікаційної роботи

Здобувачка вищої освіти Данильчук О.С.

захистила кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____

за національною шкалою _____

Секретар ЕК _____

АНОТАЦІЯ

Данильчук О.С. «Підвищення ефективності використання основного капіталу ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ», м. Коростень – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра за спеціальністю 051 «Економіка». – Поліський національний університет, Житомир, 2025.

У дослідженні узагальнено теоретичну сутність економічної категорії «основний капітал», наведено методiku оцінки ефективності використання основного капіталу на підприємстві та обгрунтовано чинники його зростання. Здійснено оцінку ефективності використання основного капіталу на підприємстві. Обгрунтовано сучасні напрями підвищення ефективності використання основного капіталу на ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ», а саме: впровадження інноваційних технологій щодо енергозбереження, екологічні підходи до підвищення якості хлібобулочних виробів.

Ключові слова: основний капітал, ефективність, підприємство, енергоємність, інновації, прибуток.

SUMMARY

Danylchuk O.S. «Improving the efficiency of using fixed capital of LLC «TVII KHLIB», Korosten – Qualification work in the form of a manuscript.

Qualification work for the degree of bachelor in the specialty 051 «Economics». – Polissia National University, Zhytomyr, 2025.

The study summarizes the theoretical essence of the economic category «fixed capital», provides a methodology for assessing the efficiency of using fixed capital at the enterprise and substantiates the factors of its growth. An assessment of the efficiency of using fixed capital at the enterprise was carried out. Modern directions for increasing the efficiency of fixed capital use at TVIY KHLIB LLC are substantiated, namely: the introduction of innovative technologies for energy saving, environmental approaches to improving the quality of bakery products.

Keywords: fixed capital, efficiency, enterprise, energy intensity, innovation, profit.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНОГО КАПІТАЛУ НА ПІДПРИЄМСТВІ	8
РОЗДІЛ 2 ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНОГО КАПІТАЛУ ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ»	15
РОЗДІЛ 3 ОБГРУНТУВАННЯ НАПРЯМІВ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНОГО КАПІТАЛУ ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ»	25
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	34
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	36
ДОДАТКИ	40

ВСТУП

Однією з ключових передумов стабільного та ефективного функціонування підприємства в умовах сучасного економічного середовища є забезпечення їх високоякісним основним капіталом. Основний капітал виконує фундаментальну роль у процесі виробництва продукції або надання послуг, формуючи матеріально-технічну базу підприємства та створюючи передумови для реалізації його операційної діяльності. В умовах динамічного розвитку економіки та впровадження новітніх технологій проблематика управління основним капіталом набуває дедалі більшої значущості для підприємств усіх галузей національного господарства та обумовлюється необхідністю постійного контролю за технічним станом основного капіталу, його раціональним використанням та оновленням з урахуванням тенденцій інноваційного розвитку підприємства. Підвищення конкурентоспроможності та ефективності діяльності підприємства в умовах інноваційних трансформацій вимагає врахування аспектів модернізації основного капіталу при формуванні стратегій розвитку, адаптованих до конкретних ресурсних можливостей суб'єкта господарювання.

За таких умов формування основного капіталу, здійснене на початкових етапах діяльності підприємства, потребує систематичного управлінського супроводу. Крім того, основний капітал є одним із визначальних чинників функціонування національної економічної системи загалом. Йому належить центральна роль у процесах створення, розподілу та споживання матеріальних благ, а також у формуванні валового внутрішнього продукту. Отже, дослідження стану та особливостей використання основного капіталу підприємства, а також розробка науково обґрунтованих напрямів підвищення його ефективності є актуальним завданням сучасної економічної науки та практики.

Науково-теоретичні та прикладні аспекти оцінки основного капіталу, а також можливості оптимізації його використання досліджувалися низкою вітчизняних науковців, серед яких варто виокремити Г. Алексін, В. Блонську, А. Іванченко, О. Шумейко, Е. Югас та ін. Проте у сучасній методології аналізу основного капіталу зберігаються невирішені питання, зокрема щодо формування

ефективного механізму відновлення основного капіталу на інноваційній основі, визначення доцільної структури джерел фінансування на придбання новітніх елементів основного капіталу, а також узгодження рівня рентабельності із рівнем ризику господарської діяльності в умовах сучасних економічних викликів.

Метою бакалаврської роботи є обґрунтування теоретико-методичних основ підвищення ефективності використання основного капіталу. Досягнення мети кваліфікаційного дослідження обумовило виконання наступних завдань: узагальнення економічної сутності поняття «основний капітал» підприємства; обґрунтування методики підвищення ефективності використання основного капіталу на підприємстві; визначення чинників підвищення ефективності використання основного капіталу на підприємстві; здійснення оцінки ефективності використання основного капіталу на ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ»; виокремлення напрямів підвищення ефективності використання основного капіталу на ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ».

Об'єктом дослідження є процес підвищення ефективності використання основного капіталу на ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ». Предметом дослідження виступає сукупність теоретичних положень та практичних інструментів щодо підвищення ефективності використання основного капіталу ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ».

Методологічну основу дослідження становили наступні наукові методи: метод абстрагування – для формування теоретичних положень щодо сутності основного капіталу; історичний метод – для вивчення еволюції підходів до його оцінки; методи аналізу й синтезу – при дослідженні чинників впливу на ефективність використання основного капіталу на підприємстві. Для підвищення наочності було використано табличний і графічний методи, а при формулюванні висновків – метод узагальнення.

Інформаційною базою дослідження стали науково-освітня література, аналітичні матеріали, законодавчі й нормативні акти, а також фінансово-економічна звітність ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ» за 2022–2024 роки.

Результати кваліфікаційного дослідження опубліковано:

1) Грабчук І.Ф., Данильчук О.С. Економічна ефективність використання основних засобів на підприємстві. *Наукові читання – 2025*: зб. наукових праць працівників, докторантів, аспірантів та молодих вчених ННІ менеджменту, бізнесу і права Поліського національного університету. Житомир: Поліський національний університет, 2025. С. 11-15.

2) Данильчук О. Напрями підвищення ефективності використання основних засобів на підприємстві. *Менеджмент сталого розвитку організацій: стратегії, інновації, цифрові рішення*: збірник матеріалів науково-практичної конференції (м. Житомир, 30 квітня 2025 року). Житомир: Вид-во «Поліський національний університет», 2025. С. 193–197.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота структурована у вступ, три тематичних розділи, висновки, список використаних джерел та додатки. Загальний обсяг роботи становить 30 сторінок та включає 4 рисунки, 9 таблиць та 16 додатків. У бібліографії нараховується 44 джерела.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНОГО КАПІТАЛУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Основний капітал є критично важливим елементом постійного капіталу підприємства, без якого неможливе здійснення виробничо-господарської діяльності. Його ефективне використання виступає не лише чинником забезпечення стабільності функціонування підприємства, а й джерелом можливого зростання собівартості продукції або послуг у разі нераціонального управління. Від моменту заснування підприємства й до завершення його діяльності основний капітал залишається невід'ємною складовою виробничої системи, яка формує інфраструктурну основу для реалізації господарських процесів. За таких умов ступінь ефективності використання основного капіталу виступає важливим індикатором загальної економічної результативності діяльності підприємства [26, с. 24]. Зважаючи на стратегічну важливість основного капіталу, як фундаментального елемента виробничого потенціалу підприємства, актуальною постає проблема щодо аналізу поточного стану основного капіталу та розробка ефективних управлінських рішень, спрямованих на підвищення результативності його використання.

У контексті становлення ринкових відносин, ключовими інституційними передумовами яких є приватна власність, конкуренція, самостійне ціноутворення та товарна форма основних виробничих факторів, формуються нові соціально-економічні категорії – капітал та його складова частина – основний капітал. Їх поява зумовлює потребу у глибокому теоретичному осмисленні, аналізі економічної природи та науковому обґрунтуванні змістовного наповнення зазначених понять. Функціонування основного капіталу можливе лише за умов існування приватної форми власності на засоби виробництва, вільного найму та використання робочої сили, а також ринкових механізмів її купівлі-продажу. Категорія «основний капітал» відображає його сутнісну ознаку як акумульовану вартість минулої праці, яка виступає носієм створення нової вартості у процесі виробництва [1, с. 87]. Згідно з положеннями

національних стандартів бухгалтерського обліку, усі матеріальні активи обліковуються у складі активів балансу, тоді як джерела їх формування – у пасиві [6, с.74]. У зв'язку з цим доцільно розмежовувати терміни: матеріальні ресурси, втілені у формі майна, мають визначатися як «активи» або «засоби», тоді як термін «фонди» має трактуватися як джерела формування цих активів (наприклад, прибуток, амортизаційні відрахування). У даному контексті основний капітал варто розглядати як сукупну вартість, акумульовану з різних джерел та інвестовану в необоротні активи з метою забезпечення отримання економічного ефекту або приросту вартості [10,13].

Структурна побудова основного капіталу підприємства визначається низкою факторів, зокрема: характером технологічного процесу, рівнем спеціалізації, організаційними методами ведення господарської діяльності, а також галузевою приналежністю, що у сукупності формує техніко-економічну базу виробництва. У процесі дослідження складу та структури основного капіталу варто зазначити, що лише матеріальні елементи не забезпечують повного ефекту прибутковості. Значну роль відіграють також нематеріальні активи, які, не маючи фізичного втілення, є важливими чинниками створення доданої вартості та водночас, потребують відповідної класифікації за економічними характеристиками та функціональним призначенням (рис. 1.1) [13].

Основний капітал, що відповідає поняттю *fixed assets*, є елементом постійного капіталу підприємства, що втілений у вартості засобів праці, таких як будівлі, споруди, машини, обладнання та функціонує протягом декількох виробничих циклів. Він поступово, частинами, переносить свою вартість на вартість готової продукції, слугуючи при цьому матеріальною основою виробничого процесу. Основний капітал утворює ту частину активів підприємства, яка задіяна у багаторазовому використанні протягом тривалого періоду, поступово передаючи свою вартість на вартість виготовленої продукції через амортизаційний механізм. Виробничу основу підприємства становлять матеріальні компоненти основного капіталу – будівлі, споруди, машини,

обладнання тощо. Саме ці об'єкти традиційно асоціюються з терміном «основні засоби».

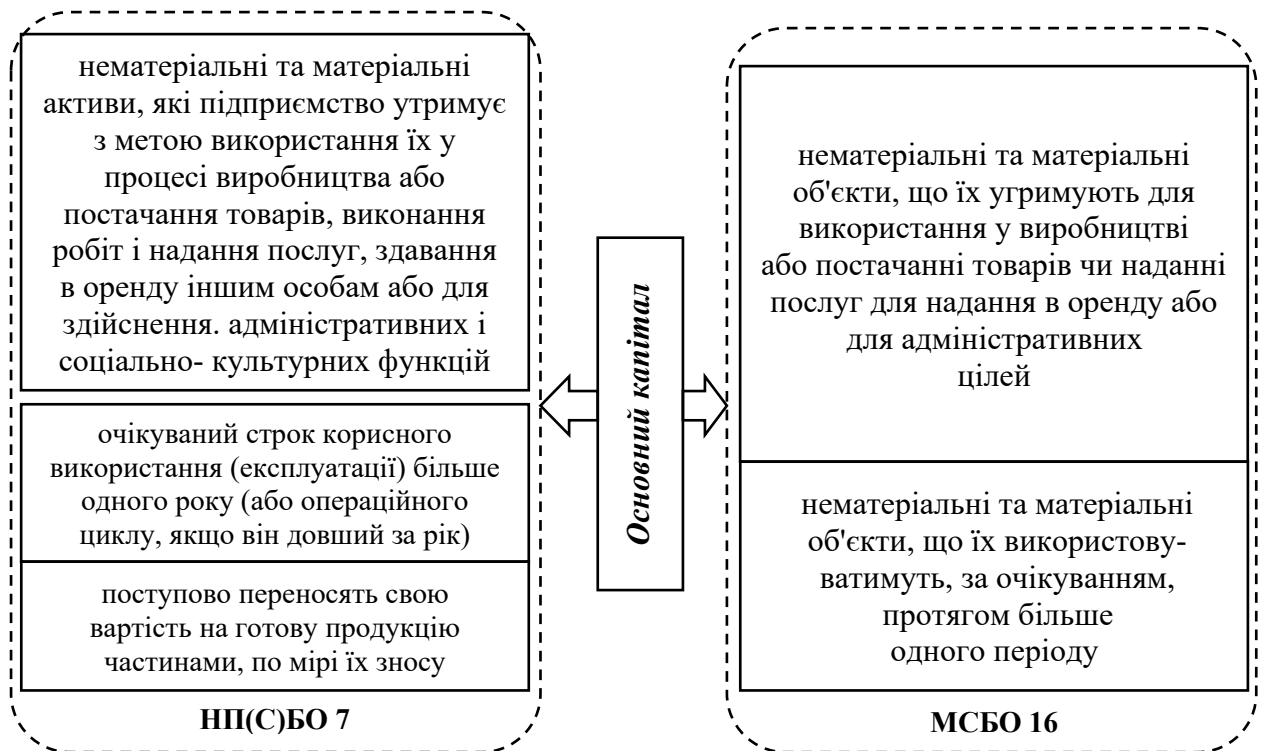

Рис. 1.1. Ключові характеристики основного капіталу за міжнародними та національними стандартами

Джерело: сформовано автором за [13, с. 27].

Проте сутнісна різниця між поняттями «основний капітал» і «основні засоби» виявляється у їх економічному змісті. Якщо останні відображають фізичну форму та бухгалтерську фіксацію об'єктів у складі активів, то категорія «основний капітал» фокусується на інвестиційній природі цих ресурсів – тобто на джерелах формування, економічній меті їх використання та процесі відтворення вартості. З огляду на це, застосування терміна «основний капітал» як альтернативного у процесах дослідження, аналізу та оцінки основних засобів є методологічно обґрунтованим.

У додатку А представлено авторську класифікацію основного капіталу, що має прикладне значення для глибшого аналізу об'єктів основного капіталу з урахуванням різних критеріїв, що визначають їх економічну поведінку під час експлуатації. Такий підхід дозволяє розглядати ідентичні активи крізь призму багатовимірних факторів впливу, а саме функціонального призначення, режиму використання, прав власності тощо.

Зокрема, групування основного капіталу за функціональним призначенням обумовлюється його участю в тій чи іншій сфері діяльності підприємства. Так, об'єкти, що забезпечують реалізацію інвестиційної стратегії підприємства, формують групу інвестиційних необоротних активів, до якої належать капітальні вкладення, устаткування до монтажу та інші активи, пов'язані з фінансовим інвестуванням довгострокового характеру.

Залежно від форми володіння, основні активи класифікуються на дві основні групи: власні та орендовані. Власні активи – це об'єкти, що юридично належать підприємству. Орендовані – це ті, що передані в тимчасове користування на основі договорів оренди, до яких можуть входити будівлі, транспортні засоби, елементи інтелектуальної власності тощо [4, с. 49].

Також основні активи розрізняють за ознакою амортизаційного використання: частина з них підлягає амортизації, тоді як інші (наприклад, земельні ділянки, деякі види капітальних інвестицій, устаткування до монтажу, довгострокові фінансові вкладення) не амортизуються. Усі ці об'єкти включаються до складу необоротних активів, що мають специфічний економічний режим обліку та оцінки.

Важливо підкреслити, що кожне класифікаційне угруповання основного капіталу є внутрішньо диференційованим і може бути деталізоване за додатковими критеріями. Наприклад, відповідно до галузевого принципу, який закріплено нормативними актами Державної служби статистики України, об'єкти основного капіталу розподіляються за видами економічної діяльності підприємства. У цьому випадку класифікаційною одиницею виступає сукупність активів, що обліковуються на балансі суб'єкта господарювання [11, с. 74].

Для реалізації будь-якої виробничо-господарської діяльності необхідною передумовою є наявність предметів праці, зокрема – матеріально-технічних ресурсів та засобів праці. Сукупність останніх, що знаходяться у розпорядженні підприємства, формує його основні засоби, які, у свою чергу, виступають матеріальною основою процесу відтворення та складовою активів підприємства, відображеною у бухгалтерському балансі. Від технічного стану, обсягу та

ефективності використання цих засобів безпосередньо залежать результати фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання.

У відповідності до чинних нормативно-правових актів, основні засоби трактуються як матеріальні активи, призначені для експлуатації у процесі виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг, передачі в користування (в тому числі орендного типу), а також для виконання адміністративних і соціально-культурних функцій із передбаченим терміном корисного використання, що перевищує один рік або операційний цикл, якщо останній є довшим [13].

До складу основних засобів підприємства, відповідно до нормативної класифікації (додаток А1), входять: будівлі, споруди, устаткування, обчислювальна техніка, вимірювальні прилади, транспортні засоби, інструменти, виробничий інвентар та інші елементи матеріально-технічної бази, вартість яких зменшується унаслідок фізичного та морального зносу; сільськогосподарська техніка, продуктивні тварини, бібліотечні фонди, спеціалізований механізований інструмент – незалежно від їх первісної вартості; капітальні вкладення у довгострокові біологічні активи (багаторічні насадження), заходи з поліпшення земель (меліорація, іригація, осушення тощо), а також витрати на модернізацію орендованих об'єктів основного капіталу.

Для відображення руху об'єктів основного капіталу підприємства застосовуються бухгалтерські рахунки, зокрема: рахунок 10 «Основні засоби», рахунок 14 «Незавершені капітальні інвестиції» та інші. Ці облікові інструменти слугують для фіксації інформації про надходження, вибуття та трансформації основного капіталу, як у складі власності підприємства, так і в межах фінансового лізингу або оренди цілісних майнових комплексів (додаток А2) [3, с. 100].

Оцінка обсягів основного капіталу має виключно важливе значення для цілей фінансового аналізу та обґрунтування стратегічних управлінських рішень. Вартісна оцінка забезпечує можливість визначення загального обсягу інвестованого капіталу, динаміки його змін, внутрішньої структури, а також є

основою для розрахунку показників рентабельності та ефективності використання активів.

Відповідно до п. 6 Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», об'єкт основного капіталу визнається активом за умови, якщо існує імовірність отримання майбутніх економічних вигід від його експлуатації, а також можливість достовірного визначення його вартості [13].

Оцінювання основних засобів може здійснюватися за різними методами: первісною, справедливою, переоціненою, ліквідаційною або залишковою вартістю (додаток А3). Початкова вартість об'єктів основного капіталу, які були придбані або створені підприємством, фіксується у бухгалтерському обліку як первісна. Одиничною обліковою категорією в межах основного капіталу виступає окремий об'єкт основних засобів. У випадках, коли об'єкт набувається шляхом обміну на інший актив, його первісна вартість визначається відповідно до справедливої вартості переданого немонетарного активу з урахуванням грошового еквівалента, який міг бути доплачений або отриманий у межах угоди.

Первісна вартість основного капіталу підлягає коригуванню у разі здійснення витрат, пов'язаних з його модернізацією, реконструкцією, технічним переоснащенням, добудовою або іншим удосконаленням. Такі витрати обґрунтовано вважаються такими, що забезпечують приріст майбутніх економічних вигід. Навпаки, у разі часткової ліквідації об'єкта основного капіталу, його залишкова вартість зменшується відповідним чином. Крім того, первісна (чи переоцінена) вартість може збільшуватись за рахунок витрат на поліпшення об'єкта, якщо такі витрати відповідають критеріям, установленим податковим законодавством [18, 20].

Витрати, що не спрямовані на модернізацію, а забезпечують підтримання технічної справності основних засобів та відновлення їх первісної експлуатаційної функції (тобто огляд, технічне обслуговування, поточний ремонт), визнаються витратами поточного періоду та відображаються у складі операційних витрат підприємства [22].

Економічна оцінка основного капіталу є важливою аналітичною категорією, що відображає стан, структуру, динаміку та чинники впливу на ефективність його використання. Комплексне дослідження цих параметрів вимагає методології, побудованої на принципах системності, інтегративності та динамізму (додаток А4). Показники результативності функціонування основного капіталу подано в додатку А5, а послідовність етапів оцінювання – у додатку А6.

Упровадження системного підходу до аналізу ефективності використання основних засобів дозволяє отримати об'єктивну оцінку стану виробничої бази підприємства. Раціоналізація використання основних засобів передбачає також прискорення їх оборотності, що, своєю чергою, сприяє скороченню розриву між фізичним і моральним зносом активів та забезпечує прискорене оновлення технічної інфраструктури [35, с. 45].

Аналізуючи основний капітал, доцільно ідентифікувати зовнішні й внутрішні фактори впливу на його ефективне використання. До зовнішніх належать: обмежена купівельна спроможність населення, нормативно-правова невизначеність, макроекономічна нестабільність. Внутрішні чинники визначаються політикою інвестування в основні засоби, вибором джерел фінансування та ступенем оновлення виробничого потенціалу за умов обмежених ресурсів. Саме такі аспекти формують необхідність розроблення стратегічно обґрунтованої політики відновлення та оновлення основних фондів.

Висновки до розділу 1. Отже, економічна категорія «основний капітал» фокусується на інвестиційних ресурсах, які підприємство витрачає на придбання основних засобів. З'ясовано, що основний капітал підприємства являє собою форму постійного капіталу, який інвестується у довгострокові матеріальні ресурси (машини, споруди, устаткування тощо) з метою участі у багаторазових виробничих циклах. Раціональне управління та ефективне використання основного капіталу сприяє підвищенню продуктивності, мінімізації потреби в додаткових інвестиціях в основні фонди та, як наслідок, зростанню прибутковості підприємства.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНОГО КАПІТАЛУ ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ»

Товариство з обмеженою відповідальністю «ТВІЙ ХЛІБ» (далі – ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ») функціонує як суб'єкт малого підприємництва та було офіційно зареєстроване 25 березня 2014 року за юридичною адресою: Житомирська область, місто Коростень, вулиця Шолом-Алейхема, будинок 62. Керівництво господарською діяльністю підприємства здійснює директор Шомуротов Ілхомджон Холбобо Огли [24].

Профільною сферою діяльності підприємства є виробництво хлібобулочної продукції, а також борошняних кондитерських виробів короткотермінового зберігання, зокрема тортів і тістечок. Крім основного напрямку, підприємство реалізує низку супутніх видів діяльності, що узагальнено у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Основні види діяльності ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ»

Код за ЗКГНГ	Код за КВЕД	Види діяльності
18113	00641	Хлібопекарна промисловість
71250	00549	Виробництво хліба та хлібобулочних виробів
83100	012456	Продаж і здавання в найм (оренду) нерухомого майна виробничо-технічного призначення
87122	003802	Роздрібна торгівля хлібом і хлібобулочними виробами
83425	012455	Здавання під найм власної нерухомості виробничо-технічного та культурного призначення

Джерело: побудовано за даними ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ» [24].

Основними стратегічними орієнтирами діяльності ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ» виступають: забезпечення споживчого ринку якісною хлібобулочною та кондитерською продукцією; розвиток роздрібної та комісійної торгівлі; формування і розширення власної збутової мережі; а також надання послуг у сфері громадського харчування.

Вироблена продукція реалізується виключно під зареєстрованою

торговою маркою «ТВІЙ ХЛІБ».

Закупівля основної сировини, зокрема пшеничного борошна вищого та першого ґатунків, а також житнього борошна, здійснюється у постачальників із Житомирської, Вінницької, Миколаївської, Запорізької та інших областей України. Крім того, на постійній основі підприємство забезпечує постачання допоміжних інгредієнтів, серед яких: дріжджі пресовані, маргарин, вершкове масло, соняшникова олія, сухе молоко, повидло, цукор-пісок, яйця категорії К 1, сіль, мед, родзинки, мак, солод, арахіс, какао, патока, грецький горіх, згущене молоко та коріандр. Окрему категорію закупівель становлять пакувальні матеріали, зокрема: поліетиленові та поліпропіленові пакети (у широкому асортименті), поліпропіленова плівка, а також стрейч-плівка.

Асортиментну структуру продукції, що випускається ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ», відображено на рисунку 2.1.

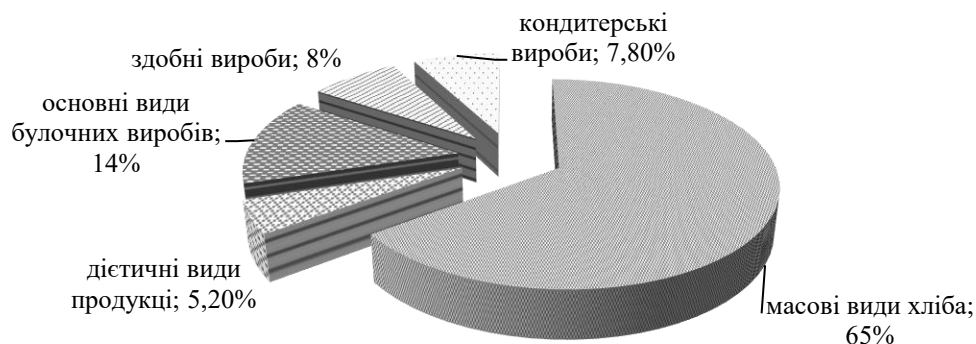

Рис. 2.1. Структура асортименту продукції ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ» у середньому за 2021-2023 рр.

Джерело: побудовано за даними ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ».

Аналіз структури асортименту продукції ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ», представлений на рисунку 2.1, свідчить про домінування в загальному обсязі виробництва таких товарних груп, як хліб масового споживання та основні види булочних виробів. У середньому за період останніх трьох років їхня частка становить близько 65 % та 14,2 % відповідно. Така ситуація зумовлена стійким і високим попитом населення на зазначену продукцію щоденного споживання.

Водночас, обсяги виготовлення здобних хлібобулочних виробів та

кондитерської продукції демонструють помірну варіативність у динаміці та коливаються в межах 7 % і 8,5 % відповідно, що є середнім показником за останні три роки.

Основну споживчу базу підприємства формує населення міста Коростень та навколишніх сільських територіальних громад. Окрім цього, продукція постачається до установ системи громадського харчування, закладів загальної середньої освіти та дошкільних навчальних закладів. Конкурентне середовище для ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ» формують інші хлібопекарські підприємства, які здійснюють діяльність у межах Коростенської громади та міста Житомир.

Інформацію про обсяги виробництва та реалізації продукції підприємства у 2022–2024 роках узагальнено у таблиці 2.1.

Таблиця 2.2

**Обсяги виробництва та реалізації продукції
ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ»**

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2023 р. до 2021 р., +/-
Чистий дохід (виручка) від реалізації, тис. грн.	194364,0	248165,0	266958,7	72594,7
Виробнича собівартість, тис. грн.	191565,2	244392,4	262695,2	71130,0

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ».

Згідно з аналітичними даними, наведеними у таблиці, спостерігається позитивна динаміка зростання обсягів виробництва, що супроводжується відповідним збільшенням реалізації продукції. Така тенденція свідчить про ефективну господарську діяльність суб'єкта підприємництва, а також про наявність сталого попиту на його продукцію з боку кінцевих споживачів.

Слід акцентувати увагу на тому, що для забезпечення довгострокової економічної ефективності та фінансової стійкості підприємства, темпи приросту виробництва та прибутковості мають перевищувати темпи інфляційних процесів. Це, у свою чергу, актуалізує необхідність формування обґрунтованої цінової політики та постійного моніторингу ринкових тенденцій як у галузевому, так і в продуктовому контексті.

Загалом ринок хлібобулочних виробів в Україні зберігає відносну стабільність споживчого попиту, однак упродовж останніх років відзначається

поступове зниження обсягів виробництва. Це зумовлено низкою факторів, серед яких: зменшення рівня споживання, несприятлива демографічна ситуація, а також поширення діяльності малих пекарень, що частково витісняють традиційних виробників із ринку.

Виробничий процес є ключовою складовою підприємницької діяльності, оскільки саме в ньому формується кінцевий продукт із визначеними споживчими характеристиками. У випадку ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ» виробництво хлібобулочної продукції є результатом комплексної організаційно-економічної діяльності підприємства. У ринкових умовах кінцевий продукт набуває статусу товару, що поєднує у собі споживну та мінову вартість використаних виробничих ресурсів і, відповідно, прямо впливає на формування ключових фінансово-економічних показників.

У таблиці 2.3 подано аналіз забезпеченості ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ» виробничими ресурсами, необхідними для реалізації основної діяльності.

Таблиця 2.3

Рівень забезпеченості виробничими ресурсами ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ»

Показники	Одиниці виміру	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2023 р у % до 2021 р.
Загальна вартість майна	тис.грн.	119632,7	155357,8	170973	142,9
Середньорічна вартість оборотних засобів	тис.грн	93606,0	103599,6	154071,5	164,6
Робочий капітал	тис.грн.	5438,6	6330,2	7350,3	135,2
Середньооблікова чисельність працівників	осіб.	349	315	281	80,5
Середньорічна вартість основних засобів	тис.грн.	7227,4	5608,2	6427,0	88,9
Коефіцієнт зносу основних засобів	-	19,9	28,0	25,5	128,1
Фондоозброєність	тис.грн.	20,7	17,8	22,9	110,6

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ»

Відповідно до аналізу наведених статистичних даних, рівень забезпеченості ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ» виробничими ресурсами у 2023 році зріс на 42,9 % порівняно з 2021 роком. Така динаміка зумовлена, насамперед, зростанням вартості оборотних засобів на 64,6 %. У той самий час середньорічна

балансова вартість основних засобів зазнала зниження на 11,1 %.

Водночас зменшення середньооблікової чисельності персоналу на 68 осіб стало причиною зростання показника фондоозброєності на 10,6 %, який на кінець аналізованого періоду становив 22,9 тис. грн. Загалом це свідчить про необхідність активізації інвестиційної діяльності підприємства у сфері придбання та модернізації основних виробничих засобів з метою збільшення обсягів виробництва та підвищення ефективності використання залученого капіталу.

Виробництво хлібобулочної продукції є неможливим без наявності основних засобів виробничого призначення, які виступають матеріальною базою функціонування підприємства (табл. 2.5). Протягом 2021–2023 років спостерігалось зростання середньорічної вартості основних засобів на 1 637,6 тис. грн (див. дод. Б), що є позитивною тенденцією. Однак, водночас відбулося зростання коефіцієнта зносу основних фондів на 15,7 %, що вказує на інтенсивне використання зношеного обладнання та машин. Такий стан справ вимагає оновлення матеріально-технічної бази, оскільки подальше експлуатування зношених засобів обмежує виробничу ефективність.

Рівень забезпеченості підприємства основними засобами та ефективність їх використання мають суттєвий вплив на низку економічних показників, зокрема на трудомісткість виробництва, витрати ресурсів та загальну рентабельність діяльності.

Таким чином, ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ» загалом забезпечене необхідними виробничими потужностями, що свідчить про тенденцію до розширення масштабів діяльності підприємства та зростання обсягів виготовлення хлібобулочної продукції.

У таблиці 2.3 подано структурний аналіз основного капіталу ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ».

Аналіз даних, представлених у таблиці 2.4, дає підстави стверджувати, що в структурі основного капіталу ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ» переважає частка основних виробничих засобів, яка зросла з 62,9 % у 2021 році до 91,4 % у 2023 році. Така

концентрація свідчить про обмеженість інвестицій у розвиток інших складових виробничого потенціалу, що, у довгостроковій перспективі, може стримувати оновлення технологічної бази підприємства.

Таблиця 2.4

Структура основного капіталу у ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ»

Складові основного капіталу підприємства	2021 р.		2022 р.		2023 р.	
	тис.грн	структура, %	тис.грн	структура, %	тис.грн	структура, %
Необоротні активи						
Незавершені капітальні інвестиції	3288,5	35,0	4427,9	44,6	710,2	8,6
Основні засоби	5903,8	62,9	5312,6	53,4	7541,4	91,4
Первісна вартість	7367,9	-	7376,4	-	10133,3	-
знос	1464,1	-	2063,8	-	2591,9	-
Інші необоротні активи	195,9	2,1	195,9	2,0	-	-
Усього за розділом 1 активу балансу	9388,2	100,0	9936,4	100,0	8251,6	100,0

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ»

Нарощування зношеності основних засобів зумовлює зниження технічної ефективності обладнання, підвищення собівартості готової продукції та, відповідно, негативно впливає на фінансові результати діяльності підприємства.

Оцінку ефективності використання основного капіталу ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ» представлено у таблиці 2.5.

На основі даних таблиці 2.5 встановлено, що у 2023 році показник капіталовіддачі ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ» зріс на 14,4 п. у порівнянні з 2021 роком, що свідчить про зростання ефективності використання основного капіталу підприємства. Водночас, капіталоємність продемонструвала зворотну тенденцію – її значення знизилося на 0,02, що загалом є позитивним сигналом для управління ресурсами, оскільки свідчить про менші витрати капіталу на одиницю продукції.

Щодо ефективності використання основних засобів, які становлять основу матеріально-технічної бази підприємства (дод. Б1), слід зазначити позитивну динаміку: фондівдача зросла на 14,4 пункти, що свідчить про підвищення продуктивності використання виробничих потужностей.

Таблиця 2.5

**Оцінка ефективності використання основного капіталу
ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ»**

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2023 р. до 2021 р.	
				+,-	у %
Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	7227,4	5608,2	6427,0	- 800,4	88,9
Капіталовіддача	26,5	43,6	40,9	14,4	154,3
Капіталоємність	0,04	0,02	0,02	-0,02	50,0
Норма прибутку	1,1	0,8	0,6	-0,5	54,5
Коефіцієнт динаміки	0,88	0,78	1,15	0,27	130,7
Коефіцієнт оновлення основних засобів	-	-	1,30	1,3	-
Коефіцієнт вибуття основних засобів	0,16	0,10	-	-	-

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ»

Згідно з додатком Б2, середньорічна чисельність персоналу у 2023 році зменшилась на 68 осіб у порівнянні з 2021 роком, водночас продуктивність праці працівників зросла на 70,3 %. Це дає підстави стверджувати про ефективне використання трудових ресурсів, що сприяло зростанню загальної результативності виробничої діяльності.

У додатку Б3 здійснено аналіз активів і пасивів балансу підприємства. Так, станом на кінець 2023 року загальна вартість активів ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ» становила 170 973,1 тис. грн, що на 51 340,4 тис. грн більше, ніж у 2021 році. Збільшення активів відбулося завдяки зростанню вартості необоротних засобів на 8 055,7 тис. грн і оборотних активів – на 52 477,0 тис. грн.

У структурі активів підприємства частка необоротних засобів у 2023 році зросла на 4,6 п. у порівнянні з 2021 роком, тоді як частка оборотних активів, навпаки, зменшилася на ту ж величину. Такі зміни обумовлені збільшенням вартості основних засобів виробничого призначення.

У сфері формування джерел фінансування активів також спостерігається позитивна динаміка: приріст власного капіталу становив 1 911,7 тис. грн, що призвело до зниження залежності підприємства від залучених коштів. Зокрема,

обсяг довгострокових зобов'язань скоротився на 4 406,0 тис. грн, а поточних зобов'язань – на 49 428,7 тис. грн.

Серед джерел власного капіталу найбільшу питому вагу займає інший додатковий капітал (32,4 %), у той час як інші його компоненти мають незначну частку. Зменшення кредиторської заборгованості свідчить про покращення фінансової дисципліни підприємства та зниження ризиків, пов'язаних з платоспроможністю.

Динаміка фінансових результатів ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ» наведено за 2021-2023 рр. у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Фінансові результати діяльності ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ»

Показники	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2023 р. до 2021 р., +,-
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	194364,0	248165,0	266958,7	72594,7
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	191565,2	244392,4	262695,2	71130,0
Валовий прибуток (збиток) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	2798,8	3772,6	4263,5	1464,7
Інші операційні витрати	1534,6	2539,4	4386,2	2851,6
Інші операційні доходи		-	26,8	26,8
Інші витрати	197,4	341,6	162,6	-34,8
Разом доходи	194364,0	248165,0	268264,1	73900,1
Разом витрати	193297,2	247273,4	267244,0	73946,8
Фінансовий результат до оподаткування, тис. грн	1066,8	891,6	1020,1	-46,0
Чистий прибуток (збиток), тис. грн	1066,8	891,6	1020,1	-46,0

Джерело: розраховано за даними фінансової звітності ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ»

У 2023 році, порівняно з 2021 роком, дохід від реалізації продукції збільшився на 72 594,7 тис. грн, а собівартість реалізованої продукції – на 71 130,0 тис. грн. У результаті цього валовий прибуток зріс на 1 464,7 тис. грн. Проте, чистий прибуток після сплати всіх податків склав 1 020,0 тис. грн, що на

46,0 тис. грн менше у порівнянні з аналогічним показником за 2021 рік.

Динаміка показників ліквідності, відображена у додатку Б4, вказує, що в 2023 році на кожну гривню поточних зобов'язань припадає лише 0,95 грн оборотних активів. Це на 0,4 грн більше, ніж у базисному періоді, однак на 0,6 грн менше встановленого нормативного значення. Така ситуація свідчить про недостатній рівень ліквідності підприємства, що означає обмежену здатність до своєчасного покриття короткострокових зобов'язань за рахунок власних оборотних ресурсів. У результаті баланс підприємства можна охарактеризувати як недостатньо ліквідний. Згідно з інформацією, поданою в додатку Б5, простежується істотне зниження рівня окупності витрат. Зокрема, показник рентабельності активів знизився на 10,7 п., рентабельності залученого капіталу – на 16,4 п., рентабельності оборотних активів – на 41 п., рентабельності власного капіталу – на 26,5 п., а чиста рентабельність реалізації – на 23,1 п. Це свідчить про зменшення прибутку на одиницю витрачених ресурсів. Водночас рентабельність реалізованої продукції продемонструвала позитивну динаміку, підвищившись на 3,22 п., що засвідчує ефективне використання виробничих витрат і наявність змоги покриття витрат за рахунок доходу від реалізації. Зменшення загальної рентабельності господарської діяльності на 1,4 п. вказує на наявність резервів у більш раціональному використанні основних фондів, матеріальних запасів і трудових ресурсів, що підкреслює необхідність оптимізації виробничих витрат та посилення контролю за ефективністю фінансових операцій. Умови оцінювання типу фінансової стійкості підприємства узагальнено в додатку Б6. Аналіз показників дозволяє констатувати загальне погіршення фінансової стійкості. Зокрема, значення коефіцієнта автономії виявилось нижчим за нормативне, що свідчить про надмірну залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування: у 2023 році фінансування операційної діяльності практично не здійснювалось за рахунок власного капіталу.

Коефіцієнт маневреності робочого капіталу зменшився на 2,37 п., а коефіцієнт фінансової стабільності – на 0,43, що на 1,09 пункти нижче

нормативного значення. Зростання частки залученого капіталу посилює фінансову залежність підприємства та знижує його інвестиційну привабливість. Додаток Б7 містить аналіз рентабельності капіталу, з якого видно, що у 2023 році в порівнянні з 2021 роком коефіцієнт покриття активів зменшився на 2,2, а коефіцієнт покриття власного капіталу – на 0,07. Зважаючи на зазначені відхилення, навіть за наявності показників, які мають позитивну динаміку, тенденція свідчить про можливість виникнення кризових явищ у фінансовій діяльності та загальну тенденцію до стабільного розвитку підприємства.

Висновки до розділу 2. Отже, основними стратегічними орієнтирами діяльності ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ» є: забезпечення споживчого ринку якісною хлібобулочною та кондитерською продукцією; розвиток роздрібної та комісійної торгівлі; формування і розширення власної збутової мережі; а також надання послуг у сфері громадського харчування. Згідно з аналітичними даними, наведеними у таблиці, спостерігається позитивна динаміка зростання обсягів виробництва, що супроводжується відповідним збільшенням реалізації продукції. Відповідно до аналізу наведених статистичних даних, рівень забезпеченості ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ» виробничими ресурсами у 2023 році зріс на 42,9 % порівняно з 2021 роком. Така динаміка зумовлена, насамперед, зростанням вартості оборотних засобів на 64,6 %. У той самий час середньорічна балансова вартість основних засобів зазнала зниження на 11,1 %. Аналіз даних, представлених у таблиці 2.3, дає підстави стверджувати, що в структурі основного капіталу ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ» переважає частка основних виробничих засобів, яка зросла з 62,9 % у 2021 році до 91,4 % у 2023 році. Така концентрація свідчить про обмеженість інвестицій у розвиток інших складових виробничого потенціалу, що, у довгостроковій перспективі, може стримувати оновлення технологічної бази підприємства. Використання позикових ресурсів у фінансуванні діяльності підвищує ризики зниження фінансової стабільності, тому потребує постійного моніторингу ключових фінансових індикаторів і прийняття своєчасних, обґрунтованих управлінських рішень для забезпечення платоспроможності та економічної безпеки суб'єкта господарювання.

РОЗДІЛ 3

ОБГРУНТУВАННЯ НАПРЯМІВ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНОГО КАПІТАЛУ ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ»

Оптимізація виробничих процесів у хлібопекарському підприємстві ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ» з акцентом на підвищення ефективності використання основного капіталу узгоджується з сучасними векторами розвитку харчової галузі. Дані вектори ґрунтуються на ключових стратегічних напрямках, що відображені на рисунку 3.1.

Рис. 3.1. Основні напрями підвищення ефективності використання основного капіталу на підприємстві

Джерело: власні дослідження.

Ефективність функціонування основного капіталу та виробничих

потужностей безпосередньо залежить від способів реалізації екстенсивних і інтенсивних чинників, що сприяють їх оптимальному використанню. Екстенсивні заходи передбачають, зокрема, продовження часу безперервної експлуатації основного обладнання та збільшення частки діючих машин у загальному машинному парку підприємства (додаток В). До ключових напрямів підвищення продуктивності використання основного капіталу належить зниження обсягу недіючого устаткування, виведення з експлуатації надлишкового обладнання та оперативне введення в дію раніше не задіяних машин. Варто підкреслити, що хоча екстенсивний потенціал використання основного капіталу повністю ще не реалізовано, він має обмежений ресурс. Натомість, інтенсивне покращення, яке орієнтоване на збільшення ступеня завантаження обладнання за одиницю часу, відкриває значно більші перспективи.

Особливості технологічного призначення обладнання хлібопекарського підприємства, а також унікальні фізико-механічні та специфічні вимоги до тіста створюють суттєві труднощі ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ» при розробці раціональних технологічних і конструктивних схем тістомісильних машин. Вітчизняні виробники хлібопекарського устаткування, на жаль, не завжди відповідають сучасним світовим тенденціям: українські аналоги, порівняно з імпортними зразками, характеризуються нижчим рівнем технологічності, вищим енергоспоживанням та зниженою надійністю в експлуатації.

Прагнення ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ» зменшити виробничі витрати на заміс тіста при збереженні його органолептичних властивостей стимулює пошук шляхів інтенсифікації процесів замішування та бродіння. На основі аналізу сучасного стану досліджень у хлібопекарській галузі сформовано подальший напрямок – обґрунтування параметрів і режимів роботи періодичних тістомісильних машин, базуючись на науково-практичній гіпотезі про залежність якості тіста від конструктивних особливостей обладнання за мінімізації енергетичних і трудових витрат.

Для ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ» оптимальним є застосування тістомісильних

машин періодичної дії з місильним органом та конічною діжею. Найдоцільнішим з позиції співвідношення «ціна-якість» для ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ» є тістомісильна машина німецького виробництва марки ДІОСНА.

Інтенсивна механічна обробка тіста під час замісу виступає одним із ефективних способів покращення якості хлібної продукції, підвищення продуктивності праці та збільшення ефективності використання основного капіталу. Вивчення та вдосконалення робочих органів, що забезпечують інтенсивний заміс, а також дослідження їх властивостей дозволяють створювати сучасні агрегати з раціональними параметрами процесу. Це передбачає пошук технологічних закономірностей впливу на тісто та розробку енергозберігаючих тістомісильних машин із застосуванням наукових досліджень, експериментальних методів і аналізу експлуатаційних характеристик [19].

У сучасних умовах вкрай необхідним є впровадження новітніх методів замішування і бродіння тіста. Складність даної задачі полягає у відсутності універсальної теорії, що пояснювала б фундаментальні принципи технології тісто приготування. На ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ» було проведено аналіз впливу посиленої механічної дії на прискорення фізичних, колоїдних та біохімічних процесів, що дозволяє скоротити тривалість бродіння і покращити якість готової продукції.

Зафіксовано ефективний метод оцінки періодичного замісу тіста, що включає розрахунок ключових характеристик – кислотності, пружних властивостей (міцності на розрив), об'єму тіста та об'єму виділеного вуглекислого газу під час бродіння, які залежать від енергетичних параметрів замісу.

Одним із визначальних параметрів впливу місильного органа на оброблюване тісто є кут атаки лобової поверхні робочого органа нової конструкції. Для його проектування необхідно встановити оптимальне значення кута α , враховуючи, що потужність двигуна, спрямована на заміс, описується відповідним математичними рівняннями [24].

$$N = \frac{(P_0 v_0 + P_p v_p) K_1}{1000 \eta}, \quad (1)$$

де v_0 – осьова швидкість руху точки P_0 , що діє на лопать, м/с; v_p – радіальна швидкість руху точки контакту P_p , що діє на лопать, м/с; K_1 – кількість лопатей, шт.

Одержано рівняння, що показують залежність потужності приводу місильного органа від величини кута атаки α місильного органа нової конструкції:

$$\alpha = \frac{1}{\mu_1} \arcsin \sqrt[3]{\frac{N \eta 3000}{F K_1 R^2 n (R \rho_T \operatorname{tg}^2(45 + \frac{\gamma}{2}) + 2 \operatorname{ctg}(45 + \frac{\gamma}{2}))}}, \quad (2)$$

де μ_1 – коефіцієнт тертя тіста об лопать, од; F – площа лопаті, зануреної в тісто, м²; n – частота обертів місильної лопаті тістомісильної машини, хв⁻¹; ρ_T – усереднена щільність суміші, кг/м³; γ – кут внутрішнього тертя тіста, °.

Проведені на ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ» дослідження дозволили встановити, що оптимальне значення кута атаки лопаті місильного органа становить 34,5°. Для подальшої оптимізації параметрів процесу тісто приготування та формування конструктивно обґрунтованої геометрії місильного елемента використано систему рівнянь (1–2). У процесі вдосконалення конструкцій робочих органів тістомісильної машини враховано специфіку формування структури тіста, зокрема умови забезпечення оптимальних параметрів замішування у робочій зоні, з урахуванням впливу механічного оброблення на тіста як реологічне середовище. Адаптація місильного органа нового типу на ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ» здійснювалося із застосуванням комп'ютерного моделювання з використанням відповідного програмного забезпечення, що дало змогу підвищити точність проєктних розрахунків і забезпечити відповідність конструкції технологічним вимогам.

Аналіз експериментальних даних показав, що підвищення інтенсивності механічної дії місильного органа супроводжується зростанням температури тіста, що, у свою чергу, спричиняє підвищення його пластичності та зниження

в'язкісних характеристик. Проте, згідно з технологічними нормами, існує критичне граничне значення температурного впливу, перевищення якого зумовлює порушення хімічного складу тіста, що є неприпустимим з огляду на якість кінцевого продукту. У дослідженнях були застосовані тістові маси з вологістю 43 % та 45 %, що відповідає умовам відтворення виробничого середовища.

Інженерно-технологічна характеристика тістомісильної машини німецького виробництва марки DIOSNA, яка експлуатується на підприємстві ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ», наведена в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Порівняльна характеристика інноваційного обладнання (тістомісильної машини) ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ»

Показник	Характеристика	
	Традиційне	Інноваційне обладнання
Назва обладнання		ДІОСНА
Виробник (підприємство, країна)	Україна	Німеччина
Габаритні розміри	2840 x 2840 x 2000	2300 x 2300 x 1500 м
Вага	1760кг	560 кг
Потужність	1,3 кВт/год	2 кВт/год
Допустимий термін експлуатації	20 років	30 років
Вартість обладнання	140 тис. грн	480 тис. грн
Які послуги включає вартість обладнання (монтаж, шеф-монтаж, пуско-налагоджувальні роботи, навчання персоналу тощо)	Монтаж	Монтаж
Продуктивність	8-8,5 т/добу	11,65-2-12,4 т/добу
Кількість робітників	6 осіб	3 осіб
Споживання енергії	2,5-3 кВт	1,5-1,4 кВт

Джерело: власні дослідження.

Вартість придбання нової тістомісильної машини становить 480 тис. грн. Додаткові витрати на її встановлення у виробничих приміщеннях ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ» оцінюються на рівні 30,0 тис. грн. Зазначена сума включає витрати на закупівлю необхідних монтажних матеріалів (елементи кріплення, електроустановочне обладнання, конденсатор тощо), а також оплату праці спеціалістів – слюсарів-наладчиків, які здійснюють пусконаладжувальні

роботи на підприємстві [30]. Деталізовану структуру витрат представлено в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Витрати на придбання інноваційного обладнання ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ»

Найменування, характеристика	ціна, тис. грн.
Тістомісильна машина «ДІОСНА»	480,0
Монтаж	30,0
Разом	510,0

Джерело: власні дослідження.

Загальний обсяг інвестицій, пов'язаний із придбанням та впровадженням інноваційної тістомісильної машини на підприємстві ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ», становить 510 тис. грн.

З технічної точки зору, модернізація конструкції місильного органа, зокрема заміна стандартного елемента тістомісильної машини моделі Л4-ХТВ на нову, вдосконалену розробку, забезпечить зниження енергоспоживання приводу під час замісу тіста з 1,5 кВт до 1,4 кВт, що відповідає економії потужності на рівні 6,7 %. Як наслідок продуктивність обладнання підвищилась з 11,65 до 18,54 тонн на добу, тобто на 6 %.

Застосування удосконаленої системи тістоприготування дало змогу досягти суттєвого технологічного ефекту, зокрема зменшення тривалості процесу бродіння тіста з 2 год. 50 хв. до 2 год. 15 хв., що відповідає скороченню на 11,1 %.

Економічний ефект від застосування тістомісильної машини німецького виробництва марки DIOSNA наведено у таблиці 3.3.

Унаслідок впроваджених заходів чистий прибуток підприємства зросте на 8506,1 тис. грн, норма прибутку збільшиться на 1,4 %. Результати економічного аналізу підтверджують доцільність інновацій: обсяг виробництва хліба на підприємстві зросте до 18,54 т/добу, а рентабельність підприємства зросте на 2,1%, що означає для ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ» на кожну гривню витрат підприємство отримає 2,1 грн. прибутку.

Таблиця 3.3

**Економічний ефект від впровадження інноваційного обладнання
ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ»**

Показники	До впровадження	Після впровадження	Зміна показників
Обсяг виробництва хлібобулочних виробів, т за добу	11,65	18,54	6,89
Чистий дохід за рік, тис. грн	266958,7	368403,0	101444,3
Собівартість продукції, тис. грн	262695,2	358876,8	96181,6
Чистий прибуток, тис. грн	1020,1	9526,2	8506,1
Норма прибутку, %	0,4	1,8	1,4
Рентабельність підприємства, %	0,6	2,7	2,1

Джерело: власні дослідження.

У межах вивчення сучасного стану українського ринку хлібобулочних виробів проаналізовано споживчі настрої стосовно інноваційної продукції – хліба підвищеної якості. Встановлено наявність об'єктивної потреби у виведенні на ринок нових видів хліба з високим рівнем споживчих характеристик, що сприятиме популяризації здорового способу життя серед населення. Поглиблене дослідження технологічних процесів тістоприготування дозволило оптимізувати режими на цьому етапі виробництва, що в підсумку дало змогу покращити якість хлібної продукції. Окрім економічних і технологічних переваг, зазначено соціальний ефект від впровадження хлібобулочних виробів із підвищеною біологічною цінністю, який полягає в зміцненні харчової безпеки та якості життя населення.

Рівень ефективності підприємницької діяльності у сфері виробництва хлібобулочних виробів безпосередньо зумовлений якістю кінцевої продукції, яка, у свою чергу, залежить від цілого комплексу взаємопов'язаних чинників. Серед них ключовими є: належна якість сировини, розширення сировинної бази, впровадження раціональних ресурсозберігаючих та енергоефективних технологій, а також модернізація технічного оснащення виробництва. Особливо актуальною ця проблема постає для ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ», де спостерігається стійка тенденція до зниження білкового вмісту в зерні та збільшення частки борошна з недостатніми хлібопекарськими властивостями.

Скасування у ДСТУ 3768:2004 нормативного показника, що характеризує силу борошна (зокрема кількість і якість клейковини), ускладнило можливість

борошномельним підприємствам виробляти продукцію з гарантованими хлібопекарськими властивостями. У результаті це створює суттєві труднощі для підприємств хлібопекарської галузі, зокрема ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ», у забезпеченні високої якості готового хліба.

На міжнародному рівні одним з ефективних засобів корекції хлібопекарських властивостей борошна є використання сухої пшеничної клейковини (СПК). Її застосування дозволяє стабілізувати якість борошна, виготовленого з зерна IV і V класів, і забезпечити високу пекарську цінність. Результати досліджень, проведених у Національному університеті харчових технологій протягом 2022–2024 рр., доводять, що додавання до борошна 1,0 % СПК дозволяє підвищити вміст клейковини на 1,6–2,0 %, що позитивно впливає на силу борошна та сприяє покращенню структурних характеристик хліба – зокрема, збільшенню його об'єму, пористості та формостійкості. Використання СПК є економічно доцільним на борошномельних підприємствах, тоді як застосування цієї добавки на хлібозаводах істотно підвищує собівартість готової продукції. СПК є доцільною для виробництва білково-пшеничних сортів хліба, а також виробів із підвищеним вмістом харчових волокон. У разі використання борошна з низькими показниками клейковини поліпшення якості хлібобулочних виробів також можливе шляхом застосування ферментних препаратів.

Паралельно із загальною тенденцією зниження якості сировинної бази у рослинництві, на ринку зерна починає формуватися сегмент, зорієнтований на виробництво високоякісного зерна преміального класу. Такий підхід вимагає економічно обґрунтованої моделі співпраці всіх учасників ринку, зокрема виробників, переробників і хлібопекарських підприємств. Раціональна стратегія розвитку галузі передбачає закупівлю зерна підвищеної якості за відповідною ціною, впровадження механізмів контролю якості продукції на всіх стадіях виробничого процесу та орієнтацію на довгострокове стратегічне планування.

Натомість, у сучасних ринкових умовах більшість учасників галузі все ще конкурують за рахунок використання сировини нижчої якості, що формує ризики для якості готової продукції. З огляду на це, у рамках реалізації стратегії

підвищення якості хлібобулочних виробів на ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ» доцільно здійснити попередню ідентифікацію основних факторів, які визначають ефективність системи управління якістю продукції хлібопекарського виробництва. Структурну схему таких факторів подано на рисунку 3.2.

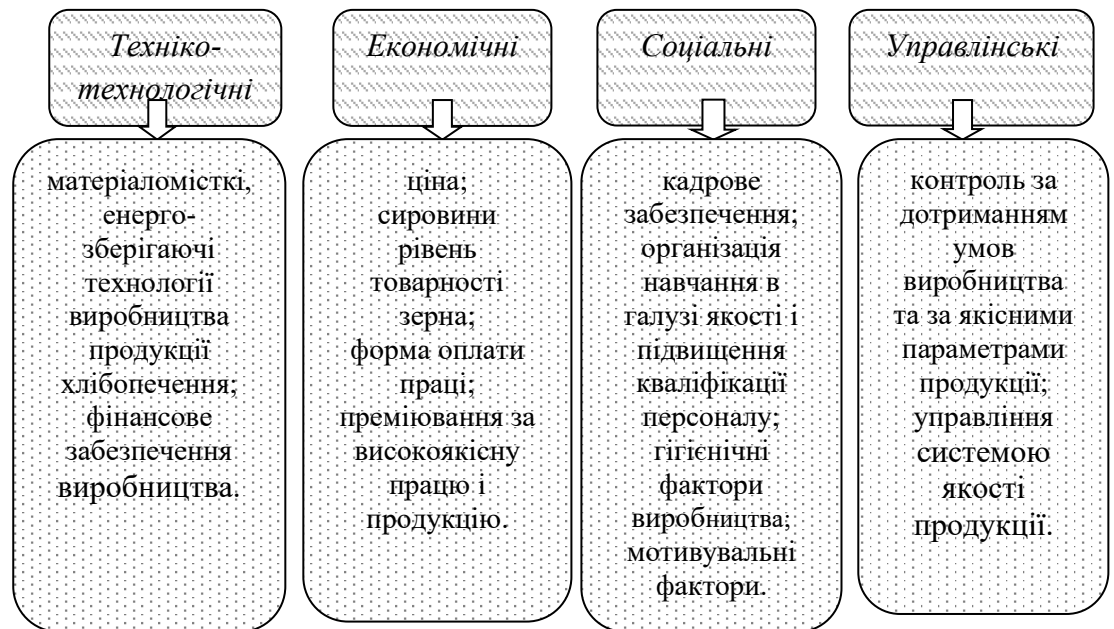

Рис. 3.2. Класифікація чинників впливу на якість хлібобулочних виробів ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ»

Джерело: власні дослідження.

Під досконалістю виробничої системи суб'єкта господарювання в контексті забезпечення високої якості продукції доцільно розуміти інтегративну сукупність характеристик ключових елементів виробничої діяльності, які у своїй функціональній взаємодії забезпечують випуск продукції із заданими, кількісно визначеними якісними параметрами. До таких елементів на типовому промисловому підприємстві належать: система управління (включаючи організаційно-управлінські механізми), техніко-технологічні особливості виробництва, управлінський і професійний склад персоналу, рівень його мотивації, а також система інформаційного забезпечення виробничих процесів.

Висновки до розділу 3. Отже, результати економічного аналізу підтверджують доцільність застосування тістомісильної машини ДІОСНА: обсяг виробництва хліба на підприємстві зросте до 18,54 т/добу, а рентабельність підприємства зросте на 2,1%, що означає для ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ» на кожну гривню витрат підприємство отримає 2,1 грн. прибутку.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Основною метою господарської діяльності ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ» є забезпечення споживчого ринку високоякісною хлібобулочною продукцією із одночасним досягненням прибутковості підприємства через ефективне ведення виробничо-комерційної діяльності. У структурі асортименту підприємства провідне місце займають масові сорти хліба та основні позиції булочних виробів, частка яких у загальному обсязі виробництва протягом останніх трьох років становила в середньому 65 % і 14,2 % відповідно. Вироблена продукція реалізується виключно під зареєстрованою торговою маркою «ТВІЙ ХЛІБ».

Відповідно до аналізу наведених даних, рівень забезпеченості ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ» виробничими ресурсами у 2023 році зріс на 42,9 % порівняно з 2021 роком. Така динаміка зумовлена, насамперед, зростанням вартості оборотних засобів на 64,6 %. У той самий час середньорічна балансова вартість основних засобів зазнала зниження на 11,1 %. Аналіз даних, представлених у таблиці 2.3, дає підстави стверджувати, що в структурі основного капіталу ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ» переважає частка основних виробничих засобів, яка зросла з 62,9 % у 2021 році до 91,4 % у 2023 році. Така концентрація свідчить про обмеженість інвестицій у розвиток інших складових виробничого потенціалу, що, у довгостроковій перспективі, може стримувати оновлення технологічної бази підприємства. На основі даних таблиці 2.4 встановлено, що у 2023 році показник капіталовіддачі ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ» зріс на 14,4 п. у порівнянні з 2021 роком, що свідчить про зростання ефективності використання основного капіталу підприємства. Водночас, капіталоємність продемонструвала зворотну тенденцію – її значення знизилося на 0,02, що загалом є позитивним сигналом для управління ресурсами, оскільки свідчить про менші витрати капіталу на одиницю продукції.

Хлібобулочна продукція ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ» користується стабільним попитом на ринку, про що свідчить збільшення обсягів виробництва, а також зростання чистого прибутку. Отримані кошти підприємство реінвестує у придбання нових засобів виробництва, що дозволяє підтримувати і нарощувати

виробничі потужності. У 2023 році, порівняно з 2021 роком, дохід від реалізації продукції збільшився на 72 594,7 тис. грн, а собівартість реалізованої продукції – на 71 130,0 тис. грн. У результаті цього валовий прибуток зріс на 1 464,7 тис. грн. Проте, чистий прибуток після сплати всіх податків склав 1 020,0 тис. грн, що на 46,0 тис. грн менше у порівнянні з аналогічним показником за 2021 рік.

Прагнення ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ» зменшити виробничі витрати на заміс тіста при збереженні його органолептичних властивостей стимулює пошук шляхів інтенсифікації процесів замішування та бродіння. На основі аналізу сучасного стану досліджень у хлібопекарській галузі сформовано подальший напрямок – обґрунтування параметрів і режимів роботи періодичних тістомісильних машин, базуючись на науково-практичній гіпотезі про залежність якості тіста від конструктивних особливостей обладнання за мінімізації енергетичних і трудових витрат.

Для ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ» оптимальним є застосування тістомісильних машин періодичної дії з місильним органом та конічною діжею. Найдоцільнішим з позиції співвідношення «ціна-якість» для ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ» є тістомісильна машина німецького виробництва марки ДІОСНА. Загальний обсяг інвестицій, пов'язаний із придбанням та впровадженням інноваційної тістомісильної машини на підприємстві ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ», становить 510 тис. грн. З технічної точки зору, модернізація конструкції місильного органа, зокрема заміна стандартного елемента тістомісильної машини моделі Л4-ХТВ на нову, вдосконалену розробку, забезпечить зниження енергоспоживання приводу під час замісу тіста з 1,5 кВт до 1,4 кВт, що відповідає економії потужності на рівні 6,7 %. Як наслідок продуктивність обладнання підвищилась з 11,65 до 18,54 тонн на добу, тобто на 6 %. Унаслідок впроваджених заходів чистий прибуток підприємства зросте на 8506,1 тис. грн, норма прибутку збільшиться на 1,4 %. Результати економічного аналізу підтверджують доцільність інновацій: обсяг виробництва хліба на підприємстві зросте до 18,54 т/добу, а рентабельність підприємства зросте на 2,1%, що означає для ТОВ «ТВІЙ ХЛІБ» на кожну гривню витрат підприємство отримає 2,1 грн. прибутку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алексін Г.О. Управління основним капіталом як оперативна складова фінансової стратегії підприємств. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту*: зб. наук, праць. 2019. № 3. С. 85-90.
2. Блонська В.І. Діагностика управління капіталом підприємства. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2018. Вип. 19. С. 252-258.
3. Гнатенко Є.П. Алгоритм аналізу основних виробничих засобів на підприємстві. *Економічний аналіз*: зб. наук. пр. Тернопіль: ВПЦ ТНЕУ «Економічна думка», 2018. Т. 26. № 1. С. 99-105.
4. Горшкова Н.І. Основний капітал як важливіший фактор економічного розвитку. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2018. № 9. С. 47-52.
5. Грабчук І.Ф., Данильчук О.С. Економічна ефективність використання основних засобів на підприємстві. *Наукові читання – 2025*: зб. наукових праць працівників, докторантів, аспірантів та молодих вчених ННІ менеджменту, бізнесу і права Поліського національного університету. Житомир: Поліський національний університет, 2025. С. 11-15.
6. Грінько А.П. Класифікація основного капіталу як інформаційний інструментарій бухгалтерського обліку. *Економіка і управління підприємством*. 2019. № 2/6(22). С. 72-76.
7. Данильчук О. Напрями підвищення ефективності використання основних засобів на підприємстві. *Менеджмент сталого розвитку організацій: стратегії, інновації, цифрові рішення*: збірник матеріалів науково-практичної конференції (м. Житомир, 30 квітня 2025 року). Житомир: Вид-во «Поліський національний університет», 2025. С. 193–197.
8. Данилюк М.І. Мирончук О.Р. Теоретичні аспекти політики управління основним капіталом на підприємстві в сучасних умовах. *Молодий вчений*. 2018. № 11(63). С. 1107-1110.
9. Економіка енергетики : підручник / за ред. Л. Г. Мельника, І. М.

Сотник. Суми: Університетська книга, 2018. 378 с.
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/45315>

10. Економіка підприємства : підручник / за заг. ред. д.е.н., проф. Л. Г. Мельника. Суми : Університетська книга, 2018. 864 с.
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/80106>

11. Економічний аналіз: навч. посіб. / Н.А. Волкова, Р.М. Волчек, О.М. Гайдаєнко та ін. / за ред. Н. А. Волкової. Одеса: ОНЕУ, 2019. 310 с.

12. Іванченко А. Ефективність використання основних фондів підприємств та визначення резервів їх підвищення.
URL:http://feu.kneu.edu.ua/ua/confere_nce/conf_social_dev_ukr_12/section5/ivanchenko.

13. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: наказ Міністерства фінансів України від 30.11.99 р. № 291, зі змінами та доповненнями за 2024 р.

14. Карінцева, О. І., Харченко, М. О., Пономарьова, Г. С. Підвищення ефективності бізнес-процесів на виробничому підприємстві. *Механізм регулювання економіки*. 2020. № 4. С. 58-69.
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/83754>

15. Косова Т.Д., Сухарев П.М., Ващенко Л.О. та ін. Організація і методика економічного аналізу: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2021. 528 с.

16. Мельник Л. Г., Карінцева О. І. Економіка і бізнес. підручник / за ред. Л. Г. Мельника, О. І. Карінцевої. Суми : Університетська книга, 2021. 316 с.
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/83721>

17. Мельник Л. Г., Карінцева О. І., Кубатко О. В., Сотник І. М., Завдов'єва Ю. М. Цифровізація економічних систем та людський капітал: підприємство, регіон, національне господарство. 2020. № 2. С. 9-28. DOI:
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/82236>

18. Мельник Л.Г. Економіка підприємства: підручник. Суми:

Університетська книга, 2021. 864 с.

19. Мельник, Л., Ковальов, Б. Проривні технології в економіці і бізнесі. *Досвід ЄС та практика України у світлі III, IV, і V промислових революцій.*

Сумський державний університет. 2020. с. 180.

<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/79621>

20. Мулик Т. О., Томчук О.Ф., Федоришина Л.І. Управлінський аналіз: сутність та значення у прийнятті рішень. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики.* 2019. № 4 (44). С. 144–154.

21. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: наказ Міністерства фінансів України від 30.11.99 р. № 291, зі змінами та доповненнями за 2024 р..

22. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»: наказ Мінфіну України від 27.04.00 р., № 92, зі змінами та доповненнями.

23. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань № 879 від 02.09.2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14>, зі змінами і доповненнями 2025 р.

24. Річна звітність ТОВ «ТВЙ ХЛІБ» за 2021-2023 рр. <https://clarity-project.info/edr/39147619/yearly-finances>.

25. Синькевич Н.І. Економічний аналіз: Курс лекцій. Тернопіль: ТНТУ ім. Івана Пулюя, 2018. 97 с.

26. Смаглюк А.А. Ефективність використання основного капіталу в Україні. *Вісник Дніпропетровського університету.* Сер.: Економіка. 2018. Т. 21, Вип. 7(2). С. 22-27.

27. Сотник І.? Таранюк. К. Підприємництво, торгівля та біржова діяльність. *Універсальна книга,* 2018. 572с.

<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/80114>

28. Сотник І.М. (2019) Мотиваційні механізми дематеріалізаційних та енергоефективних змін національної економіки : монографія / за заг. ред. доктора екон. наук, проф. І. М. Сотник. Суми : Університетська книга, 2020. 368 <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/80197>.

29. Тютюнник Ю.М. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Київ: Знання, 2018. 815 с.
30. Фінансова аналітика ТОВ «ТВЙ ХЛБ» за 2021-2023 рр. <https://clarity-project.info/edr/39147619/finances>.
31. Хмелюк А. В., Гук О. К., Аналіз майна та джерел його утворення хімічного підприємства ПАТ «ДНПРОАЗОТ». *Збірник тез доповідей* укладено за матеріалами доповідей наукової інтернет-конференції з економіки, інформаційних систем і технологій, психології та педагогіки «Світ наукових досліджень». Випуск 6. 2021. С.56.
32. Шляхи підвищення ефективності використання виробничих ресурсів на підприємстві. URL: <http://www.uaeconomic.com>.
33. Шумейко О.Ю., Семено Т.В. Дослідження економічної сутності категорій: основні фонди, основні засоби, основний капітал підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2019. № 4. Т. 1. С. 45-48.
34. Шушкова Ю., Шутко А., Баськова Ю., Аналіз стану та структури активів вітчизняних підприємств. *Молодий вчений*. 2021. №11 (99). С.415-421.
35. Щегельська К. А., Оцінювання ефективності використання технічних засобів підприємства в сучасних умовах господарювання. *Науково-практична конференція кафедри ПТЛ*. 2023. №XII. С.43-44.
36. Югас Е., Турлакова В. Економічна сутність та класифікація основних засобів підприємства. *Економічний аналіз*. 2021. № 9. Ч.1. С. 393-398.
37. Kubatko, O. V., Chortok, Y. V., Honcharenko, O. S., Nechyporenko, R. M., & Moskalenko, I. M.. Studying Features of Vehicle Type Selection by Trade and Logistics Enterprise. *Mechanism of economic regulation*. 2019. №3. С. 73–82. <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/76448>
38. Melnyk L. H., Derykolenko O. M., Mazin Yu. O., Matsenko O. I., Piven V. S. Modern Trends in the Development of Renewable Energy: the Experience of the EU and Leading Countries of the World. *Механізм регулювання економіки*. 2020. № 3. С. 117-133. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/81810>
39. Melnyk L., Sommer H., Kubatko O., Rabe M., Fedyna S. (2020). The

economic and social drivers of renewable energy development in OECD countries. *Problems and Perspectives in Management*, 18(4), 37-48. doi:10.21511/ppm.18(4).2020.04 <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/82719>.

40. Melnyk L.G., Kubatko O. (2017) The impact of green-innovations on environmental quality and energy resource consumption. International economic relations and sustainable development : monograph / edited by Dr. of Economics, Prof. O. Prokopenko, Ph.D in Economics T. Kurbatova. – RudaŚląska :Drukarnia i Studio GraficzneOmnidiumю 272 p. ISBN 978-83- 61429-11-1

41. Melnyk, L., Dehtyarova, I., Kubatko, O., Karintseva, O., & Derykolenko, A. (2019). Disruptive technologies for the transition of digital economies towards sustainability. *Economic Annals-XXI*, 179(9-10), 22-30. doi: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/85476>

42. Melnyk, L., Matsenko, O., Dehtyarova, I. & Derykolenko, O. (2019). The formation of the digital society: social and humanitarian aspects. *Digital economy and digital society*. T. Nestorenko& M. Wierzbik-Strońska (Ed.). Katowice: Katowice School of Technology. [in Ukrainian].URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/74570>

43. Voronenko V., Kovalov B., Horobchenko D., Hrycenko P. The effects of the management of natural energy resources in the European Union. *Journal of Environmental Management and Tourism*. Craiova: ASERS Publishing, 2019. Vol. 8, Issue Number 7(23), P. 1410-1419. Available at: <https://journals.aserspublishing.eu/jemt/article/view/1777>

44. Zdyrko N. G., Polova O. L., Mulyk T. O., Tomchuk O. F., Mulyk Ya. I., Kozachenko A. Y., Fedoryshyna L. I., Mashevska A. A. Financial control, analysis and audit as tools of an effective management system: state, problems, prospects: collective monograph. Košice: Vysoká škola bezpečnostného manažérstva v Košiciach, 2022. 291 p.